

KAHEKSATEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2021
Mk 7:5–13¹ (Js 1:10–17 Gl 5:22–26)

- 1 Ja kui variserid ja mõned kirjatundjad, kes olid tulnud Jeruusalemmast, kogunesid Jeesuse juurde,
- 2 nägid nad mõnda Tema jüngritest pühitsemata, see tähendab pesemata kätega leiba söövat.
- 3 Variserid ja kõik juudid söövad ju alles siis, kui on kamalutäie veega käsi pesnud, kuna nad peavad kinni esivanemate pärimusest.
- 4 Ja kui nad tulevad turult, siis nad ei söö enne, kui on käsi loputanud, ja on palju muud, mida nad on võtnud pidada: karikate ja kausside ja katelde [ja lavatsite] pesemist.
- 5 Ja variserid ja kirjatundjad küsisid Jeesuselt: «Miks Sinu jüngrid ei käi esivanemate pärimuse järgi, vaid võtavad leiba pühitsemata kätega?»
- 6 Aga Jeesus ütles neile: «Kui hästi on teist, silmakirjatsejatest, ennustanud Jesaja, nõnda nagu on kirjutatud: «See rahvas austab mind huultega, nende süda on aga minust kaugel.
- 7 Ilmaegu nad teenivad mind, õpetades õpetusena inimeste käskimisi.»
- 8 Te jätate kõrvale Jumala käsu ja peate inimeste pärimust.»
- 9 Ja Jeesus ütles neile: «Kui osavasti te teete Jumala käsu tühjaks, et aga kindlustada oma pärimust!
- 10 Mooses ütles ju: «Austa oma isa ja oma ema!» ja «Kes isa või ema sajab, peab surma surema!»,
- 11 teie aga ütlete: Kui inimene ütleb isale või emale: «Mis sinul iganes oleks minu käest saada, on korban», see tähendab: templile pühendatud ohvriand,
- 12 siis ei lase teie teda enam midagi teha isa või ema heaks,
- 13 muutes Jumala sõna kehtetuks oma pärimusega, mille te olete pärinud. Ja te teete palju niisugust.»
- 14 Ja kui Jeesus oli taas rahvahulga enda juurde kutsunud, ütles Ta neile: «Kuulge mind kõik ja mõistke!
- 15 Väljaspool inimest ei ole midagi, mis tema sisse minnes võiks teda rüvetada, vaid see, mis inimesest välja tuleb, rüvetab inimest.
- 16 [Kui kellelgi on kõrvad kuulda, kuulgu!]
- 17 Kui Jeesus läks rahvahulga keskelt koju, küsisid Ta jüngrid Temalt selle tähendamissõna tähendust.

---

¹ Käesoleva tekstikäsitluse koostajale on taoline salmivalik arusaamatu, seepärast tuleb käsitlusele pikem, terviklik tekstilõik Mk 7:1–23

18 Ja Tema ütles neile: «Kas teiegi olete mõistmatud? Kas te ei saa aru, et miski väljast inimesse tulev ei saa teda rüvetada,

19 sest see ei lähe tema südamesse, vaid kõhtu ja tuleb jälle välja?» Sel viisil kuulutas Jeesus puhtaks kõik toidud.

20 Aga Ta ütles: «Mis inimesest välja tuleb, see rüvetab inimest,

21 sest seest, inimese südamest, tuleb välja halbu arutlusi, hooramist, vargust, tapmist,

22 abielurikkumist, ahnitsemist, kurjust, kavalust, liiderlikkust, kadedust, pühaduseteotust, kõrkust, rumalust –

23 kõik need pahed tulevad seest välja, ja need rüvetavad inimest.»

Sissejuhatus

Teise evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse kohaselt Barnabase, Pauluse ja hiljem ka Peetruse kaaslasena olnud Markus, kelle pärisnimeks oli Apostlite tegude raamatu järgi Johannes (Ap 12:12.25; 15:37).²

Kiriku liturgiline traditsioon ei samasta Johannes Markust evangelist Markusega, vaid näiteks Rooma Martüroloogium meenutab neid kahe erineva isikuna:

25. aprillil – «Aleksandrias püha evangelist Markuse sünnipäev. Ta oli apostel Peetruse õpilane ja tõlk; Roomas palusid vennad tal kirjutada evangeeliumi. Seda ta tegi, ja selle lõpetanud, läks Egiptusesse. Kõigepealt ta kuulutas Kristust Aleksandrias ja rajas seal koguduse; hiljem ta vahistati kristliku usu pärast, seoti köidikuisse ning piinati rängalt üle kivide lohistades. Pärast seda hoiti teda vangistuses, kus ta sai esmalt kinnitust ingli külaskäigu ja seejärel Issanda enda ilmumise läbi. Ta kutsuti taeva kuningriiki Nero kaheksandal valitsemisaastal.»

27. septembril – «Foiniikias Bybloses püha piiskop Markus, keda püha Luukas kutsub Johanneseks ning kes oli selle Maarja poeg, keda meenutatakse 29. juunil.»

Kui martüroloogiumis mainitud Nero kaheksas valitsemisaasta evangelist Markuse surma-aastana on õige ning kui Markus kirjutas evangeeliumi Roomas, siis pidi see valmima millalgi enne aastat 60. Ning kui sellele lisada pärimus, et Rooma kristlased³ palusid Markusel kui Peetruse saatjal ja tõlgil talletada kirjalikult see, mida ta oli apostlilt kuulnud, võib Markuse evangeeliumi vaadelda kui Peetruse tunnistust Jeesuse elust, kannatustest, surmast ja ülestõusmisest.

² Nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יוֹחָנָן või יְהוֹחָנָן ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink». Nimi Μάρκος pärineb ladina keelest ning on tõenäoliselt seotud sõjajumaluse Marsiga.

³ Kuna Markus peab oma evangeeliumis vajalikuks selgitada mitmeid heebrea- ja arameakeelseid väljendeid ja mõisteid, oli tõenäoliselt tegemist endistest paganatest kristlastega.

Viimast kinnitab Markuse kavatsetult lihtne ja otsekohene jutustamisstiil ühes tõsiasjaga, et erinevalt teistest evangelistidest keskendub Markus vähem pikkadele jutlustele ja tähendamissõnadele ning rohkem Jeesuse tegudele, sh imetegudele.

Pidades silmas Markuse evangeeliumi tõenäolist koostamisaega ja -paika, joonistub välja ka selle sõnumi eripära: see on suunatud tagakiusatud, kannatavale ja võitlevale kogudusele. Markuse evangeeliumi ülesehitust vaadeldes on tähelepanuväärne, et kolmandiku selle mahust haarab Jeesuse maise elu viimane nädal, iseäranis Tema kannatuse ja ristisurma lugu – ning algusest peale peab Jeesus seisma silmitsi kriitikute, vaenulikult meelestatud kirjatundjate ja ka omaenda jüngrite mõistmatuse ja argusega.

Samuti algusest peale ei tee Markus mingit saladust sellest, kes Jeesus on. Raamat algab sõnadega: «Jeesuse Kristuse, Jumala Poja evangeeliumi algus.» (Mk 1:1) ning juba esimeses peatükis tuleb esile Jeesuse jumalik vägi ja olemus – sellena, kellele kuuletuvad metsloomad ja keda teenivad inglid (Mk 1:13); kelle kutsele järgnedes ollakse valmis jätma silmapilkselt maha kõik endine ja alustama uut, täiesti tundmatut elu (Mk 1:17j); kes ei õpeta mitte «nagu kirjatundjad, vaid nagu see, kellel on meelevald» (Mk 1:22); keda tunnustavad ja kelle sõna kuulavad isegi rüvedad vaimud (Mk 1:24–27).

Kuna, nagu öeldud, suur osa Markuse evangeeliumist käsitleb otsesemalt või kaudsemalt Jeesuse kannatusi ja surma (ning vastuolusid vaimuliku või ilmaliku autoriteedi kandjatega), on selge, et raamatu eesmärgiks ei ole kujutada Jeesust [vaid maise] imetegijana. Kogu oma väest ja meelevallast hoolimata näib Ta viimaks ikkagi lüüa saavat – aga just seeläbi saab Tema lugu neile, keda Temasse uskumise pärast taga kiusatakse, tõeliseks kinnituseks, sest nagu Jeesus ise ütleb, «kui keegi tahab käia Tema järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist ja järgnegu Talle» (vrd Mk 8:34).

Kui siinkohal mõelda Markuse evangeeliumi lõpu peale, siis võib-olla ei olegi see, nagu vahel arvatakse, kaduma läinud, vaid autor jättiski meelega, täiesti kavatsetult ja selge eesmärgiga otsad lahtiseks: ingel käsib naistel minna ja Issanda ülestõusmist kuulutada, nemad aga «ei öelnud kellelegi midagi, sest nad kartsid» (Mk 16:8).

Markuse evangeeliumi eesmärgiks on tunnistada Jeesusest kui tõelisest Jumala Pojast, kes on samal ajal ka tõeline inimene,⁴ kes, omades meelevalda nii inimeste kui loomade ja loodusjõudude üle, nii inglite kui kurjade vaimude üle, nii haiguste kui isegi surma üle, pidi siiski kannatama ja surema – selleks, et need, kes Teda järgivad, võiksid ka ise risti kandes ja kannatades, ülimalt tõenäoliselt koguni oma usu pärast sures, saada osa Tema võidust.

---

⁴ Siinkohal tasub meenutada mitmete Rooma keisrite, sh Nero poolt endale omistatud tiitlit *Divi Filii*, mida võib samuti tõlkida «jumala poeg».

See võit – lõplik võit – võib küll praegu veel inimsilme eest varjul olla (võib-olla just seetõttu ei kõnele Markuse evangeelium algselt midagi ülestõusnud Jeesuse ilmutistest), ent on sama kindel ja reaalne nagu kõik need lood, mida Markus on Peetruse kui neid oma silmaga näinu jutustuste põhjal vahendanud. Oluline on mitte usku kaotada, vaid kindlaks jääda, Jeesuse kuulutatud ja Temas teostunud evangeeliumist osa ja aru saada ning seda ustavalt tunnistada.

Selle kinnitusega sobitub hästi ka Markuse evangeeliumi praegune, tõenäoliselt teiste evangeeliumide põhjal hiljem kokku pandud ja lisatud lõpp, milles julgustatakse nii Jeesusesse uskuma kui sellest usust tunnistust andma sõnadega (ühtlasi uskmatuse või usust äralangemise eest hoiatades): «Kes usub ja on ristitud, see päästetakse, aga kes ei usu, mõistetakse hukka. Kuid uskujaid saavad sellised tunnustähed: minu nimel ajavad nad välja kurje vaime, räägivad uusi keeli, tõstavad paljaste kätega üles mürkmadusid, ning kui nad jooksid midagi surmavat, ei kahjustaks see neid; haiged, kellele nad panevad käed peale, saavad terveks.» (Mk 16:16–18)

Keelelisi märkuseid

Variserid – οἱ Φαρισαῖοι – sõna Φαρισαῖος tuleneb heebrea verbist פָּרַשׁ – «eraldama», «eristama».

Kogunesid – συνάγονται – sõna συνάγω tähendab «kokku koguma», «kokku tooma», «kokku tulema», «kogunema».⁵ Originaaltekstis kasutatakse siin oleviku ajavormi (nagu 1989. aasta Uues Testamendis: «kogunevad»), mis ilmselt tähistab seda, et variserid jätkasid Jeesuse juurde tulemist või kogunemist hoolimata juba välja kujunenud teravast vastasseisust.⁶

Jeesuse – originaaltekstis käesolevas lõigus (Mk 7:1–23) Jeesuse nime ei kasutata.

Jüngritest – τῶν μαθητῶν – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μαθηάω – «õppima», «teadmisi omandama».

Pühitsemata – κοινᾶς – sõna κοινός alg tähendus on «tavapärane», «üldomane»⁷, ent kuna sarnaselt ladina sõnale *vulgaris* võib sellel olla ka tugev negatiivne või halvustav kaastähendus, võib tõlkida ka: «labane», «vulgaarne», «profaanne», siinses kontekstis ehk kõige sobivamalt: «[rituaalselt] ebapuhas».⁸

⁵ Siit tuleneb ka sõna συναγωγή – «sünagoog», «kogunemine», «kogudus», «kogudusekoda».

⁶ Vt Mk 2–3.

⁷ Siit tuleneb ka eri murdeid või keeli kõnelevate rahvaste ühise suhtlemiskeele kohta tarvitav mõiste κοινή – «koinee».

⁸ 1739. aasta Piiblis: «rojaste»; 1968. aasta piiblitõlkes: «ebapühade»; 1989. aasta Uues Testamendis neutraalselt: «harilike».

Pesemata – ἀνίπτοις – sõna ἀνίπτος – «pesemata» – tuleneb verbist ἀνίπτος – «pesema».

Kamalutäie veega – πυγμῆ – sõna πυγμῆ tähendab «rusikas», «rusikasse surutud käsi». Varasemad eestikeelsed tõlked on läinud teist teed ja kasutanud sõna «hoosalt/hoosasti». 1989. aasta ja 1997. aasta tõlked on ehk küll sõnasõnalisemad, kuid tundub, et pigem on õiguse varasematel: samal ajal, kui «kamalutäis» viitaks justkui pealiskaudsele pesemisele, tundub olevat õigem kujutleda hoolikat, isegi ülepingutatud ning sagedast käte pesemist, ühe käega kõvasti ja korduvalt teist hõõrudes.⁹

Enne, kui on käsi loputanud – ἐὰν μὴ βαπτίσωνται – sõnasõnalt «kui nad poleks [ennast] pesnud».¹⁰ Sõna βαπτίζω tähendab «sisse kastma», «pesema», «[veega] puhastama», «ristima». Mõnes käsikirjas on βαπτίσωνται asemel ῥαντίσωνται – «piserdanud».

Pesemist – βαπτισμοὺς – sõna βαπτισμός – «pesemine» – tuleneb sõnast βαπτίζω.

Küsisid – ἐπερωτῶσιν – «küsid»¹¹. Sõna ἐπερωτάω tähistab õigupoolest midagi enam kui lihtsalt küsimine, pigem tähendab see «aru pärima», «vastust nõudma», «üle kuulama».

Hästi – sõna καλῶς tähendab «ilusti»¹², «kaunilt», «hästi», «õigesti», ka «aupaklikult»¹³.

Silmakirjatsetest – τῶν ὑποκριτῶν – sõna ὑποκριτής – «kõneisik», «tõlk», «näitleja», «teeskleja», «silmakirjatseteja» – tähistas algselt kedagi, kes vahendas teiste kõnet, kõneles kellegi teise nimel või kellegi teise sõnu, omandades aja jooksul negatiivse tähendusvarjundi.¹⁴

Ennustanud – ἐπροφήτευσεν – sõna προφητεύω tuleneb eessõnast πρό – «ees» – ja verbist φημί – «teada andma» –, mille aluseks on omakorda sõna φῶς – «valgus» –, ning tähendab «ette nägema», «ette kuulutama».¹⁵

⁹ 1739. aasta Piiblis: «mitto korda».

¹⁰ 1739. aasta Piibel: «kui nemmad ep olle eñast pesnud»; 1968. aasta piiblitõlge: «muidu kui et nad endid enne pesevad».

¹¹ Nii on siin oleviku ajavorm õigesti tõlgitud 1989. aasta Uues Testamendis.

¹² 1989. aasta Uues Testamendis: «ilusasti».

¹³ Viimasel juhul oleks Jeesuse sõnade puhul tegemist lõikava ironiaga: «Milline au: suur prohvet Jesaja ise on teist kirjutanud!»

¹⁴ 1739. aasta Piiblis: «sallalikkuid».

¹⁵ 1739. aasta Piiblis: «eñekulutanud».

Austab – τιμάω – sõna τιμάω tähendab «väärtustama», «kalliks pidama», «au sees pidama», «austama».

Süda – sõna καρδία – «süda» – tähistab piltlikult n-ö sisemist inimest, s.t eneseteadvust, eriti hinge ja vaimu keskmena, mõtete, tunnete, soovide, igatsuste, püüdluste «asupaigana», elujõu ja tahte allikana.¹⁶

On aga minust kaugel – πόρρω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ – võiks tõlkida ka tugevamalt (sarnaselt 1739. aasta Piiblile): «on minust kaugel ära».

Ilmaaegu – μάτην – selle sõna tähendusvarjundiks on, et miski ei pruugi olla mitte ainult kasutu, vaid võib koguni kahjuks tulla.

Teenivad – σέβονται – sõna σέβω tähendab «austama», «kummardama», «[kultuslikult] teenima».

Käskimisi – ἐντάλματα – sõna ἔνταλμα tuleneb seesütlevast eessõnast ἐν ja sõnast τέλος – «lõpp», «eesmärk» – ning tähendab «käsk», «korraldus», «kohustus», «ülesanne».

Käsu – τὴν ἐντολήν – sõna ἐντολή etimoloogia on sama, mis sõnal ἔνταλμα.

Osavasti – καλῶς – vt ülal sõna «hästi» kohta öeldut.¹⁷

Sajatab – ὁ κακολογῶν – sõna κακολογέω tähendab «[kellestki] halvasti rääkima», «[kellelegi] kurja rääkima», «ära sõnama», «needma», «sajatama».

Peab surma surema – θανάτῳ τελευτάτῳ – sõnasõnalt võiks tõlkida: «[sellele] tehtagu surma läbi ots peale».

Korban – sõna κορβάν – heebrea keeles כֹּרְבָן – tuleneb verbist כָּרַב – «liginema» – ning tähistab Vanas Testamendis eranditult Jumalale toodud ohvriande.

Templile pühendatud ohvriand – δῶρον – «ohvriand». Sõnad «templile pühendatud» on viimastes eestikeelsetes tõlgetes lisatud selgitus, mida originaaltekstis ei ole.

Teha – ποιῆσαι – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».¹⁸

¹⁶ 1989. aasta Uues Testamendis: «meel».

¹⁷ 1968. aasta piiblitõlkes: «Ilus küll!»

¹⁸ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või: «Meie oleme Tema poeem...»

Muutes...kehtetuks – ἀκυροῦντες – sõna ἀκυρώω – «tühistama», «kehtetuks tegema» – aluseks on eitava eesliidetega α ühendatud sõna κυρώω – «kehtestama» –, millel on sama päritolu, mis sõnal κύριος – «peremees», «omanik», «isand», «valitseja», «Issand».

Mõistke – σύνετε – sõna συνήμι – «mõistma», «aru saama» – tähendab sõnasõnalt «kokku viima» või «kokku panema».¹⁹

Võiks – δύναται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama» –, niisiis oleks õigem tõlkida «suudaks», «saaks».

Rüvetada...rüvetab – κοινῶσαι...τὰ κοινῶντα – sõna κοινώω tuleneb sõnast κοινός – vt ülal sõna «pühitsemata» kohta öeldut.

Rahvahulga keskelt – ἀπὸ τοῦ ὄχλου – sõnasõnalt «rahvahulga juurest ära». Sõna ὄχλος tähistab enamasti suuremat, juhuslikku rahvahulka, vahel ka halvustavas tähenduses («rahvamass», «pööbel»).

Tähendamissõna – τὴν παραβολὴν – sõna παραβολή – «tähendamissõna», «võrdlus», «võrdum», «mõistukõne», «õpetussõna» – koosneb lähedust, sarnasust, seotust või ka vastandust tähistavast eessõnast παρά ja verbist βάλω – «heitma», «viskama», «puistama».

Kas te ei saa aru – οὐ νοεῖτε – sõna νοέω tähendab «mõistusega tunnetama», «mõistma», «taipama», «mõtisklema», «tähelepanu osutama».

Kõhtu ja tuleb jälle välja – εἰς τὴν κοιλίαν καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται – sõnasõnalt võiks tõlkida: «kõhtu ja jõuab väljakäiku» või «kõhtu ja tuleb tagaotsast välja».²⁰

Sel viisil kuulutas Jeesus puhtaks kõik toidud – καθαρῶν (mõnes käsikirjas: καθαρῶν²¹) πάντα τὰ βρώματα – sõnasõnalt: «puhastades kõik toidud».²²

¹⁹ Niisiis seisneb mõistmine kogetava mõistuse abil «kokku viimises» (analoogselt näiteks pusle kokkupanemisega), «otste kokku viimises», kusjuures kõige olulisem on seejuures, et see, mida tajutakse ja kuidas tajutavat mõtestatakse, oleks tõde, «kokku viidud», s.t kooskõlas, reaalsusega.

²⁰ 1739. aasta Piiblis: «köhto, ja lähhäb välja pärrakast solest»; 1939. aasta Suures Piiblis: «köhtu ja läheb välja pärukust»; 1968. aasta piiblitõlkes peenetundelisemalt: «köhtu, ja väljub eri paika».

²¹ Sõltuvalt sellest, kas lugeda καθαρῶν või καθαρῶν, võib salmi lõppu tõlgendada erinevalt. Esimese lugemisviisi puhul kuulub see selgelt kokku eelneva salmi algusega, moodustades redaktsioonilise raamistuse: «Ja Tema ütles neile...puhastades (s.t kuulutades puhtaks) kõik toidud.» Teine lugemisviis annab võimaluse tõlgenduseks, et kuna kõik toidud lähevad viimaks ühte ja samasse paika ning kokkupuutumine sellega, mis neist seeläbi saab, roojastab inimest ühtviisi, on kõik toidud ka ühtviisi puhtad (või rüvedad). Enamus käsikirju ja tõlkeid eelistab esimest lugemisviisi, eestikeelsetest tõlgetest 1739. aasta ja 1939. aasta oma näivad järgivat teist (vt järgmist joonealust märkust).

²² 1739. aasta Piiblis: «ja puhastab keik road»; 1939. aasta Suures Piiblis: «[läheb välja pärukust,] misläbi puhastatakse kõik road».

Kavalust – sõna δόλος tähendab «riuklikkus», «petlikkus», «salakavalus», «kahekeelsus».

Kadedust – ὀφθαλμὸς πονηρός – sõnasõnalt: «kuri silm».²³

Kõrkust – sõna ὑπερηφάνια tähendab «enese ülehindamine», «uhkus», «kõrkus».

Rumalust – sõna ἀφροσύνη tähendab «mõtlematus», «hoolimatus», «arulagedus».

Sisuline analüüs

Markuse evangeeliumi seitsmenda peatüki esimene pool (Mk 7:1–23) näib olevat justkui eksikombel sattunud tervendamis- ja muude imelugude vahele. Kuuenda peatüki teises pooles on juttu viie tuhande mehe toitmisest viie leiva ja kahe kalaga, seejärel sellest, kuidas Jeesus kõndis vee peal ning viimaks tervendas loendamatul hulgal haigeid Genneesareti ümbruses. Seitsmenda peatüki teine pool kõneleb Kaanani naise tütre kurjast vaimust vabastamisest ja kurtumma tervendamisest, kaheksandas peatükis järgneb nelja tuhande mehe toitmine seitsme leiva ja mõne kalakesega.

Kahtlemata võib tegemist olla lihtsalt kronoloogilise järgnevusega (nagu ka Mt 15:1–20), kuid arvestades eriti Markuse evangeeliumi napsõnalisust ja Jeesuse tegevuse dünaamilise kirjeldamise eelistamist pikkadele kõnedele, on võimatu mitte järeldada, et see järjekordne, seekord rohkem õpetusliku kui praktilise sisuga kokkupõrge variseride ja kirjatundjatega on just sellesse kohta paigutatud kindla mõttega ning selle puhul on tegemist äärmiselt olulise, määrava, lausa pöördelise teoloogilise seisukohavõtuga.

Jeesus oli variseride ja kirjatundjatega varemgi vaielnud. Teda oli süüdistatud hingamispäeva käsu rikkumises ning koguni koostöös kurjade vaimudega. Ta ei pidanud kinni – ega nõudnud ka oma jüngritelt kinnipidamist – tavapäraest vagadusvormidest (näiteks paastumiskohustusest) ning Ta lubas endale lauaosadust patuste ja tõlneritega.

Kõik see viis Jeesuse vastased veendumusele, et Jeesus ei saa olla Jumalast, kuigi Ta tegutseb ja kõneleb Jumala nimel. Isegi Jeesuse kodupaiga rahvas, olles ühelt poolt vapustatud nii Tema sõnadest ja tegudest kui ka nende aluseks olevast ja neis väljenduvast meelevallast, ei suutnud Temasse uskuda ega võtta Teda sellena, kellena Ta nende arvates esines – Jumala prohveti või koguni Messiana.

Ainsad, kes Jeesuse kohe ära tundsid ja Temast lausa avalikult tunnistust andsid, olid kohe Tema tegevuse alguses kurjad vaimud: «Mis on meil asja Sinuga, Jeesus

---

²³ 1739. aasta Piiblis ja 1968. aasta piiblitõlkes vastavalt: «kadde silm» ja «kade silm».

Naatsaretlane? Kas Sa oled tulnud meid hukkama? Ma tean, kes Sa oled: Jumala Püha! ... Sina oled Jumala Poeg! ... Mis on mul Sinuga asja, Jeesus, kõigekõrgema Jumala Poeg?» (Mk 1:24; 3:11; 5:7)

Kõik teised taipasid parimal puhul vaid küsida, olgu halvustavalt või siira hämmastuse ja uudishimuga: «Mis see siis on? Kas uus meelevallaga õpetus? ... Kes muu võib patte andeks anda kui Jumal üksi? ... Kes Tema küll on, et isegi tuul ja järv kuulavad Tema sõnu? ... Kust on Temal pärit see kõik? Ja mis tarkus see on, mis Talle on antud? Ja sellised vägevad teod, mis Tema käte läbi sünnivad? Eks Tema ole see puusepp, Maarja poeg ning Jaakobuse ja Joosese ja Juuda ja Siimona vend? Ja eks Tema õed ole siin meie juures?» (Mk 1:27; 2:7; 4:41; 6:2j)

Seitsmenda peatüki esimene pool on teatavas mõttes otsekui vastus neile küsimustele ja vahekokkuvõtte, millega tehakse loogiline järeldus: kui Jeesus on tõesti see, kelle Tema sõnad ja teod tunnistavad Ta olevat, s.t Jumala Püha, kõigekõrgema Jumala Poeg, inimeseks saanud Jumal ise, siis on Tal meelevald kõige, ka Jumala Seaduse üle, ning mitte Tema ei pea kuuletuma «esivanemate pärimusele», vaid kõik, ka need, kes püüavad sedasama pärimust kogu hingest järgida ja selle vähimaistki sätteist igati kinni hoida, peavad kuuletuma ja aru andma Temale.

Variserid ja kirjatundjad seavad ennast Jeesusega vastamisi, nagu oleks Ta nende ees ülekuulamisel. Neile vastates osutub Jeesus aga mitte ülekuulatavaks, kes peab midagi selgitama ja ennast õigustama, vaid süüdistajaks ja kohtumõistjaks, kes kutsub tunnistajaiks nii Moosese ja prohvetid kui isegi kõige tavalisema (mõne arvates ehk koguni veidi vulgaarse) n-ö talupojatarkuse.

Süüdistus, millega Jeesuse ümber kogunenud variserid Jeesuse poole pöörduvad – millegipärast jätkasid nad endiselt Tema juurde tulemist, oli see siis hoolimata varasematest kokkupõrgetest või just nende tõttu –, on sarnane varasemate etteheidetega, et Jeesuse jüngrid olla teinud midagi hingamispäeval keelatud (Mk 2:24) või et nad ei paastuvat nagu kord ja kohus (Mk 2:18). Nii ühel kui teisel puhul näitab Jeesuse vastus selgesti, et Ta ei pea vajalikuks ennast ega oma jüngrid vabandada ega isegi õigustada – selle asemel demonstreerib ta hoopis oma jumalikku meelevald: «Ega peiupoisid või paastuda sel ajal, kui peigmees on nende juures!?» (Mk 2:19) – «Nõnda on Inimese Poeg ka hingamispäeva isand.» (Mk 2:28)

Nüüd on Jeesuse jüngrid saanud hakkama millegi sarnasega: neid olla nähtud võtvat leiba pesemata kätega. Siin ei ole küsimus mitte hügieenis, vaid igati kohases arusaamas, et kuna leib on Jumala and, mille eest tuleb enne sellest osasaamist tänu ütelda ja millele tuleb paluda Jumala õnnistust (vrd Mk 6:41), ei tohiks seda võtta «pühitsemata» ehk «harilike» (nagu 1989. aasta Uues Testamendis), s.t rituaalselt ebapuhaste kätega.

Asi ei ole selles, nagu oleks ilma sobiva kombetalitusega puhastatud käed kuidagi «jumalavastased» või «roojased» – nad lihtsalt ei ole «eraldatud jumalateenistuseks otstarbeks», mis ongi pühitsemise tähendus. Jumala mittevääriline pole mitte üksnes see, mis oleks tööpoolest rüve või puudulik (näiteks vigane ohvriloom), vaid ka kõik see, mida Jumal peaks n-ö jagama kellegi või millegi muuga.

See tuleb välja ka Jeesuse poolt hiljem vastustatud korbani-kombes: «Kui inimene ütleb isale või emale: «Mis sinul iganes oleks minu käest saada, on korban», see tähendab: templile pühendatud ohvriand, siis ei lase teie teda enam midagi teha isa või ema heaks.» (Mk 7:11) Kui miski on pühitsetud ehk eraldatud Jumalale, siis ei saa seda ilma Jumalat teotamata enam millekski muuks kasutada – ilmselt just nii mõtlesid Jeesuse juurde tulnud variserid.

Kõikvõimalikke rohkem või vähem sellesisulisi rituaalseid ja kultuslikke eeskirju on nii Vanas Testamendis kui sellele lisanduvast suulises ja kirjalikus pärimuses palju. Markus võtab need oma lugejate jaoks kokku järgmiselt: «Variserid ja kõik juudid söövad ju alles siis, kui on kamalutäie veega käsi pesnud, kuna nad peavad kinni esivanemate pärimusest. Ja kui nad tulevad turult, siis nad ei söö enne, kui on käsi loputanud, ja on palju muud, mida nad on võtnud pidada: karikate ja kausside ja katelde [ja lavatsite] pesemist.» (Mk 7:3j)

On näha, et evangelist suhtub sellesse teatava irooniaga – arvatavasti tunnistab sellest ka raskesti tõlgitav väljend $\pi\upsilon\gamma\mu\eta\ \nu\acute{\iota}\psi\omega\nu\tau\alpha\iota\ \tau\acute{\alpha}\varsigma\ \chi\epsilon\acute{\iota}\rho\alpha\varsigma$, mille vasteks on viimases eestikeelses tõlkes valitud «on kamalutäie veega käsi pesnud», ent mis tegelikult viitab ilmselt eriti hoolikale, lausa skrupuloossele pesemisele (piltlikult öeldes kuni naha marraskile hõõrumiseni).

Nagu evangelist näitab, ei olnud juutidel kombeks pesta mitte ainult käsi, vaid pärast väljas käimist ja teiste inimestega (iseäranis paganatega) kokkupuutumist üleni, kogu keha, samuti loputada erinevaid nõusid ja majapidamisvahendeid, millega kokkupuutumisel inimene võiks ennast – juhul, kui neid ei puhastata – «rüvetada». Ühtlasi tähistavad taolised puhastusriitused enda arvamist Jumala püha (pühitsetud) rahva hulka – samal ajal kui need, kes ei ole taoliselt puhastatud, jäävad väljapoole, kuna nad on «rüvedad».

Huvitaval kombel on üheks sõnaks, mida siin rituaalsest puhastamisest kõneldes kasutatakse, $\beta\alpha\pi\tau\acute{\iota}\zeta\omega$, mis lisaks tavapärasele pesemisele pidi Markuse lugejate jaoks päris kindlasti assotsieeruma ka ristimisega. Niisiis oli enda pesemine pärast «hariliku» rahvaga kokku puutumist juutide jaoks justkui omalaadne «ristimine», mille kaudu nad said [taas] Jumala rahva, Jumala koguduse liikmeks.

Nii Jeesus kui evangelist näevad siin head üleminekut sellele, millega Jeesus nüüd variseride etteheitele vastab: Ta nimetab neid silmakirjatsejaks, s.t «näitlejaks», kellekski, kes teesklevad endid olevat kellegi, kes nad tegelikult ei ole, antud juhul pühad, Jumalale meelepärased inimesed – ainuüksi teatavate välise rituaalide teostamise varal.

Jeesuse vastusest on näha, et taoline arvamus ei pea paika. Ta tsiteerib prohvet Jesajat, kes oli sajandeid varem heitnud Iisraeli rahvale ette samasugust silmakirjalikkust ja valelootust: «See rahvas austab mind huultega, nende süda on aga minust kaugel. Ilmaaegu nad teenivad mind, õpetades õpetusena inimeste käskimisi.» (Mk 7:6j; vrd Js 29:13) Välistest riitustest üksi ei ole kasu – veelgi enam, need võivad koguni kahju tuua (vrd keelelist märkust sõna «ilmaaegu» kohta), kuna need muudavad inimese enesekindlaks ja teevad ta pimedaks tõeliste probleemkohtade suhtes. Tõeliseks probleemiks on see, et inimene, kes taolisel viisil usub end Jumalale lähemale toovat, võib südame poolest Temast hoopis eemalduda ja «kaugel ära» olla.

Järgnevalt selgitab Jeesus oma mõtet vägagi värvika näitega, mis on, nagu erinevad piibliväljaanded demonstreerivad, tõlkijatele koguni mõningat kimbatust valmistanud (vt keelelist märkust väljendi «tuleb jälle välja» kohta koos vastava joonealuse märkusega): toit, mida inimene sööb, ei saa Jeesuse sõnul teda rüvetada – küll aga teeb inimese sõna otseses mõttes roojaseks see, mis sellest toidust saab tema sees ja millisena see temast välja tuleb.

Jeesus illustreerib selle n-ö talupojatarkusel rajaneva võrdpildiga tõsiasja, et tõeliselt rüvedaks, ebapühaks, Jumalaga kokkusobimatuks, lausa jumalapilkajaks ei tee inimest mitte see, mis on temast väljaspool – juhul, kui inimese enda sees on kõik puhas –, vaid üksnes see, mis on tema sees.²⁴

Kuna sõnasõnalt on siin juttu söömisest, kasutab Jeesus (või evangelist) ühtlasi võimalust näidata, milline on Uue Seaduse jumalarahva vahekord Vana Seaduse rituaalsete eeskirjadega: «Sel viisil kuulutas Jeesus puhtaks kõik toidud.» (Mk 7:19; vt ka vastavat keelelist märkust koos joonealuste märkustega)

Muidugi ei piirdu Jeesus söömisest rääkimisega, vaid toob esile terve rea pahesid, mis lähtuvad inimese seest ning rüvetavad nii teda ennast kui mürgitavad tema vahekorda Jumala ja ligimestega: «Seest, inimese südamest, tuleb välja halbu arutlusi, hooramist, vargust, tapmist, abielurikkumist, ahnitsemist, kurjust, kavalust, liiderlikkust, kadedust, pühadusetootust, kõrkust, rumalust – kõik need pahed tulevad seest välja, ja need rüvetavad inimest.» (Mk 7:21–23)

---

²⁴ Vrd Tt 1:15j: Puhtale on kõik puhas, aga rüvedaile ja uskmatuile pole miski puhas, vaid rüve on nii nende meel kui südametunnistus. Nad väidavad end tundvat Jumalat, aga tegudega salgavad Tema, sest nad on jäledad ja sõnakuulmatud ega ole ühelegi heale teole kõlblikud.

Nagu öeldud, ei hakka Jeesus variseride «ülekuulamiskomisjoni» ees seistes ennast õigustama, vaid pöörab süüdistuse ümber: Jeesus ei ole mitte kohtualune, vaid see, kellel on meelevald inimeste üle kohut mõista, kusjuures mitte ainult nende tegusid seaduse valguses vaagides, vaid sellena, kes on ise ka seaduseandja. Just siin jõuame kõnealuse pühakirjalõigu olulisima mõtteni.

«Kes Tema küll on?» küsisid Jeesuse jüngrid pärast seda, kui Ta oli sõidelnud tuult ja vaigistanud tormise järve (Mk 4:41). Küllap nad ei olnud ainsad, kes Jeesusega kokku puutudes taolise küsimuse esitasid. Markuse evangeeliumi seitsmenda peatüki esimene pool on vastus sellele küsimusele: Jeesus on see, kellel on kõik meelevald, kes ei pea lähtuma esiisade pärimusest ega ennast isegi Moosese Seaduse alla painutama, kuna Tema ise on see, kes on selle Seaduse andnud ja kes teab, mis on selle mõte.

Ei Jeesus ega Tema jüngrid pea täitma mingeid rituaalseid eeskirju selleks, et olla «pühitsetud», s.t saada luba ja õigust ligineda Jumalale, kuna Jumal ise on Jeesuses inimeseks saanud, inimeste ligi tulnud, ning üksnes Temas ja Tema läbi on võimalik omandada ligipääs Jumalale, Tema armu aujärjele (vrd Hb 4:16). Ei ole olemas mingit muud pesemist kui ristimine Tema nimesse, ega mingit muud tõeliselt puhtaks tegevat piserdamist kui Tema vere piserdamine: «Sest kui sikkude ja härgade veri ja lehma tuhk, mida piserdatakse rüvetunute peale, pühitseb liha puhtuseks, kui palju enam siis Kristus, kes igavese Vaimu läbi ohverdas iseene laimatuna Jumalale, puhastab meie südametunnistuse surnud tegudest teenima elavat Jumalat.» (Hb 9:13j)

Nagu Jeesus oli teinud puhtaks pidalitõbise, kes *par excellence* kehastab nii «rüvedust», s.t rituaalset ebapuhtust, kui ka Jumalast lahusolekut ja Jumala rahvast väljaspool olemist – paneme tähele, Jeesus puhastas pidalitõbise teda demonstratiivselt puudutades (Mk 1:41) –, nii saab Temas puhtaks igäüks, kes Ta vastu võtab ja Temasse usub ning Tema tervendavat ja päästvat puudutust kogeb.

Varem paastumisest kõneldes oli Jeesus võrrelnud ennast peigmehega, kellega koos olles peiupoisid ei pea paastuma (Mk 2:19) – nüüd annab Ta mõista tegelikult sedasama: Tema jüngritel ei ole vaja enne leiva võtmist ennast veel mingi muu erilise rituaaliga puhastada, kuna Tema kohalolu on nad juba pühitsenud ja mitte nemad ei pea ennast Talle liginemise vääriliseks tegema, vaid ise nende ligi tulles on Tema nad selle vääriliseks arvanud. «Vääriliseks» eeskätt selles mõttes, et «kõik on pattu teinud ja ilma jäänud Jumala kirkusest ning mõistetakse õigeaks tema armust päris muidu, lunastuse kaudu, mis on Kristuses Jeesuses» (Rm 3:23j).

Kindlasti ei ole juhuslik, et sellele kahekõnele esmalt variseride, kirjatundjate ja suurema rahvahulgaga ning hiljem jüngritega järgneb edasiminekuks Tüürose alale, s.t väljapoole Iisraeli rahva asuala, ja Kaanani naise tütre vabastamine kurjast vaimust. Mitte ainult Iisraeli soo kadunud lambaid (vrd Mt 15:24), vaid kõiki inimesi on Jeesus

tulnud päästma ja puhastama. Mitte ainult juudid oma rituaalsete pesemistega, vaid kõik rahvad, kes ristimisvette kastetakse ja keda Kristuse verega piserdatakse, saavad ligipääsu Jumala armu aujärjele ning arvatakse Tema rahva hulka.

Muidugi ei tohi unustada sedagi, et mitte ainult variserid ja kirjatundjad, vaid kõik inimesed peavad olema hoolikad tähele panema, mis on see, mis tuleb välja nende seest, nende südamest, ning kas see õilistab või rüvetab neid.

Jutluseks

EELK jumalateenistuste käsiraamatu järgi on kaheksateistkümnenda Nelipühale järgneva pühapäeva teemaks «Kristlase vabadus»: «Usk Kristusesse vabastab inimese oma elu rajamisest enda tegude, tavade ja teiste inimeste arvamusel. Kristus vabastab oma järgijad inimeste seatud piirangutest, kuid seob neid tõe ja armastusega. Kristuse armastus annab suuna kristlase elule, tegudele ja valikutele.»

Arvatavasti on teemapüstitus seotud esimese lugemisaasta Evangeeliumiga (Lk 14:1–6), mille keskmes seisab Jeesuse retooriline küsimus seadusetundjatele ja variseridele: «Kas hingamispäeval tohib teha terveks või ei tohi?» Küsimusele ise vastates kinnitab Jeesus, et head mitte ainult ei tohi, vaid tuleb teha alati, ka hingamispäeval – seda võib mõista tunnistusena tõelisest kristlikust vabadusest, mis ei seisne mitte kõikelubatavuses, vaid selles, et head ei tehta mitte käsuorjusest, kuna see on saanud enesestmõistetavaks osaks inimese Kristuses uuendatud loomusest.

Kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Js 1:10–17) on prohvet Jesaja karmid sõnad Iisraeli rahvale, keda ta võrdleb Gomorra rahvaga, ja iseäranis rahvajuhtidele, keda ta nimetab Soodoma pealikuteks. Jumala sõnul on Ta küllastunud ja tüdinud oma rahva ohvriteenistusest ja muudest riitustest, kuna need mitte lihtsalt ei ole vastuolus sellega, milline on inimeste tegelik elu, vaid neist on selle vastuolu tõttu saanud lausa jumalateotus. Epistlik (Gl 5:22–26) on apostel Pauluse loetelu Jumala Vaimu vilja[de]st koos üleskutsega elada ja käia Vaimus.

Üheks võimaluseks Evangeeliumi käsitlemisel koos esimese ja teise pühakirjalugemisega oleks pöörata ümber Jeesuse poolt loetletud pahed ning kõnelda koos Paulusega neile vastanduvatest voorustest. Teiseks võimaluseks oleks keskenduda silmakirjalikkusele ja sageli formaalse jumalateenistuse või vagaduse ja inimeste tegeliku elu vahel valitsevale karjuvale vastuolule.

Kolmandaks, vahest kõige paremaks lähenemisviisiks oleks aga lähtumine sellest, et Evangeelium (mitte kirikukäsiraamatu lugemiskavas pakutud Mk 7:5–13, vaid peatüki esimene pool tervikuna, s.t Mk 7:1–23) tunnistab selgelt Jeesuse isikus teostunud põhimõttelisest, murrangulisest muutusest.

Ühelt poolt seisneb see muutus selges sõnumis, et inimestel, ükskõik, milliseid vahendeid nad ka tarvitaksid, ei ole võimalik ennast Jumala «vääriliseks» teha, kuna isegi kui nad oleksid võimelised ennast väliselt mingil viisil puhastama, rüvetab neid ikkagi see, mis tuleb nende seest.

Teiselt poolt aga tasakaalustab või õigemini ületab selle lootusetuna näiva pessimismi kuulutus, et Jeesuses (nii Tema kannatustes ja ristis teostunud lunastuses kui juba Tema inimesekssaamises) on Jumal ise arvanud ja teinud inimese oma ligiolu «vääriliseks» ning Tema ligiolu on see, mis meid pühitseb ja teeb meid puhtaks mitte ainult välispidisest, vaid veelgi enam seesmisest rüvedusest.²⁵

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Oma avaliku tegevuse algusest peale koges Jeesus lisaks paljude inimeste vaimustusele ka paljude vastuseisu. Nii Teda ennast kui Tema järgreid rünnati erinevate etteheidetega, mis on kokkuvõetavad süüdistusena Jumala Seadusest üleastumises ja viimselt jumalateotuses.
2. Jeesus ei ütle, et Ta oleks tulnud Jumala Seadust tühistama. Vastupidi, Ta on selgelt kinnitanud, et on tulnud seda täitma (Mt 5:17). Ta teeb seda kahel viisil: esiteks toob Ta esile Seaduse tegeliku mõtte (vastandades seda sageli vaid aja jooksul kujunenud pärimusel või koguni harjumusel rajanevatele inimlikele ettekirjutustele), ning teiseks kasutab Ta oma jumalikkumeelevalda nii selleks, et näidata, millised seadusesätted on universaalselt siduvad ja millised mitte, kui ka selleks, et Seaduse nõudeid täpsustada ja sageli isegi teravdada või karmistada (vt eriti Mäejutlust).
3. Jeesuses on inimestele avanenud ligipääs Jumalale – taoline vahetu ligipääs, mida ei saa tagada ühegi rituaalse eeskirja täitmine, ei hoolikad pesemised ega muud vagadusharjutused. Jumal näitab meile evangeeliumis, mis on see, mida me tegelikult «vääriliseks» oleme: meie, kurjust, rüvedust täis inimeste, Gomorra rahva ja Soodoma pealike eest on Jumal andnud oma ainusündinud Poja, kes on kannatanud ja surnud, et meid puhtaks teha ja pühitseda, et meile uus ja igavene elu kinkida. Meie ise ei suuda ennast kogu maailma veegagi piisavalt puhastada (kamalutäiest rääkimata), et olla väärilised astuma Jumala aujärje ette – Kristuses oleme aga tõeliselt puhtaks pestud ja Temas on meile tõepoolest avatud tee Jumala aujärje, armu aujärje juurde.

---

²⁵ Vrd 1Pt 3:21: Selle võrdkujuna päästab teidki nüüd ristimine, mis ei ole lihaliku rüveduse kõrvaldamine, vaid hea südametunnistuse taotlemine Jumalalt Jeesuse Kristuse ülestõusmise kaudu.